

36 PHỐ PHƯỜNG HÀ NỘI 100 NĂM TRƯỚC

Phố Hàng Mắm chỉ bán mắm, cá khô còn Hàng Đường bán nhiều bánh mứt kẹo giống như hiện nay.

36 phố phường là cụm từ chỉ khu phố buôn bán của Hà Nội hình thành từ hơn 1.000 năm trước và biến đổi mạnh vào đầu thế kỷ 20. Trong ảnh là phố Hàng Mắm xưa. Đó vốn là con đường dẫn vận chài gánh các loại mắm từ bên sông Hồng vào phố Hàng Bạc và ttoa đi bán trong khu 36 phố phường. Do mật hàng này tỏa mùi khó chịu nên sau này, những người gánh dừng lại bán cố định và hình thành nên con phố chuyên bán loại đặc sản này.

Trước năm 1900, phố Hàng Mắm chỉ gồm các cửa hàng bán mắm, đồ ướp và cá khô. Đến những năm 1930, nơi đây xuất hiện thêm các cửa hàng bán vại sành, tiểu sành, bia đá, đá mài... Ngày nay, người bán mắm đã chuyển hết vào chợ Hàng Bè, phố Hàng Mắm giữ nguyên tên nhưng chỉ còn những cửa hàng bán mặt hàng sành đá.

Trục đường quan trọng nhất đối với hoạt động thương mại của khu 36 phố phường Hà Nội là đường kè bờ sông, ngày nay là đường Yên Phụ - Trần Nhật Duật - Trần Quang Khải. Một bên đường là các cửa ngõ đi vào khu buôn bán, một bên là sông Hồng luôn đông đúc tàu bè chờ hàng từ khắp nơi đổ về. Người Pháp từ khi mới sang đã nhận thấy tầm quan trọng của con đường nên cho xây dựng rất hoành tráng, lấy tên là Đường kè Thương mại (Quai Du Commerce). Đường chạy qua cả ga tàu hỏa đầu cầu Long Biên và bến xe ô tô ở Bến Nứa tại vị trí bến xe buýt Long Biên ngày nay. Sau trận lụt lớn năm 1926, chính quyền mới đắp con đê khiến con đường này bị ngăn cách với sông Hồng.

Khu 36 phố phường còn có tên gọi nôm là "Kê Chợ" - cách gọi những nơi tập trung buôn bán ở thời kỳ phong kiến. Đến những năm 1990, cách gọi "Phố cổ Hà Nội" mới dần phổ biến.

Trong ảnh là phố Hàng Chiếu, còn được gọi là Đông Hà. Sách Đại Nam Nhất thống chí chép: "Phố Đông Hà bán chiếu tron". Nó giống như một đồn lũy hơn là một khu dân cư hay thương mại. Người Hà Nội còn gọi phố này là Phố Mới do nhà cửa đều được xây mới sau trận hỏa hoạn năm 1888. Hàng Chiếu nằm giữa Đồng Xuân và bến sông Hồng nên luôn luôn sầm uất.

Toàn cảnh phố Chợ Gạo xưa. Gạo là nông phẩm quan trọng nhất mà người nông dân sản xuất và cũng đáp ứng như cầu thiết yếu của toàn xã hội. Buôn bán gạo do đó cũng trở nên sầm uất nhất ở một đô thị đang phát triển như Hà Nội đầu thế kỷ 20. Xưa kia gạo được vận chuyển chủ yếu bằng đường sông, vì thế chợ buôn bán gạo được đặt sát bờ sông, ngay giữa sông Hồng và chợ Đồng Xuân đoạn qua Ô Quan Chưởng.

Hàng Bò xưa tập trung nhiều cửa hàng của người Việt, người Hoa và cả các hãng của Anh, Mỹ và Nhật. Tên gọi Hàng Bò xuất phát từ việc đây là nơi bán những chiếc bò bằng mây tre đan. Trên con phố này một thời còn bán các loại tranh Tàu treo ngày Tết và các loại học phẩm. Đây cũng là chốn các ông đồ già Tết đến, trải chiếu ngồi viết chữ thuê.

Thôn Cổ Vũ ở Hà Vĩ (Thường Tín, Hà Đông) có nghề làm đồ gỗ sơn đã lên nghiệp ở khu 36 phố phường Hà Nội và hình thành nên phố Hàng Hòm. Nay dấu tích ngôi đền thờ tổ nghề gỗ sơn vẫn nằm trong phố. Xưa kia, hàng năm người dân phố Hàng Hòm vẫn giữ ngày giỗ tổ nghề trùng với lễ hội ở làng quê Hà Vĩ. Nhà cửa trên phố Hàng Hòm vốn đồng dạng với những phố cổ xung quanh, nhưng trong 60 ngày đêm chiến sự cuối năm 1946 đầu 1947, nhà cửa gần như bị phá hủy hoàn toàn, sau đó mới được xây dựng lại.

Phố Hàng Bè xưa nằm sát sông Hồng, vốn là nơi bán các bè gỗ và vật liệu làm nhà. Mặt hàng buôn bán ở đây ngày càng mở rộng sang các loại lâm thổ sản từ miền ngược đưa xuống và hải sản từ miền biển chuyển vào, khi bờ hữu ngạn dần mở rộng so sông bồi cát. Ngày nay, Hàng Bè vẫn là khu chợ nhộn nhịp, nổi tiếng là "chợ nhà giàu" của Phố cổ Hà Nội.

Phố Hàng Trống ban đầu kéo dài suốt từ đầu Hàng Gai đến tận Tràng Thi, bao gồm cả một đoạn nhìn ra hồ Gươm (song song Hàng Khay bây giờ). Phố Hàng Trống như một hành lang nối khu phố cổ với không gian hồ Gươm và gắn với khu trung tâm thương mại của người Âu ở phố Tràng Tiền. Trên phố có nhiều khách sạn, cửa hàng và một số nghề mà thợ khéo từ các nơi tìm đến lập nghiệp như nghề thêu, nghề khảm và đặc biệt là nghề vẽ tranh mang thương hiệu Hàng Trống.

Phố Lò Rèn trước kia là thôn Tân Khai, hình thành từ những người làm nghề sửa chữa nông cụ bằng sắt, gốc làng Canh (Hòe Thị, Từ Liêm) tụ về. Khi sông Tô Lịch chảy qua nơi đây bị lấp, đất làng biến thành phố xá, cư dân đông dân, có cả người làng Hà Từ (Sơn Tây) lên mở lò. Có thời phố còn được gọi là Hàng Bừa vì bán nhiều răng bừa. Khi cầu Long Biên xây dựng, vật liệu cũng như công nghệ chế tác sắt thép được phổ biến, việc tán đinh bu lông đào tạo được nhiều nhân lực bản địa nên nghề rèn phát đạt.

Sau này, các công trình xây dựng bắt đầu sử dụng nhiều sắt thép kéo theo cả nghề rèn và nghề buôn vật liệu, vật dụng sắt thép phát triển. Vì thế những phố kế cận với phố Lò Rèn cũng có nhiều nhà mở cửa hàng buôn bán đồ sắt.

Khu 36 phố phường có một con phố ngắn gọi là Hàng Thiếc. Thiếc ở đây được dùng để đúc một số vật dụng như chân đèn, cây nến, lư hương... nhưng chủ yếu vẫn để làm chất liệu hàn ghép các đồ làm bằng kim loại khác. Các cửa hàng ở đây còn sử dụng nhiều phế liệu, chủ yếu là thùng đựng dầu hỏa, để làm thành các vật dụng như chậu, thùng gánh nước... Ở đây còn làm các loại đồ chơi có thể cử động như thỏ đánh trống, con bướm vỗ cánh, tàu thủy chạy bắc dầu hỏa...

Hàng Đường là cái tên có từ trong ca dao xưa. Phố có nhiều cửa hàng mút kẹo có tiếng và đặc biệt sắm ướat vào những ngày giáp Tết Trung Thu hay Tết Nguyên đán. Ngoài đồ ngọt, Hàng Đường còn có nhiều cửa hàng vải vóc của Ấn kiều và cửa hàng tạp hóa của người Hoa.

Phố Hàng Khay nằm ở bờ Nam của hồ Gươm. Khay là món đồ gỗ dùng bày đặt ẩm chén uống trà, uống rượu hay những đồ vật gì cần sự sang trọng. Nó đẹp nhờ tài khéo của người thợ khảm trai hay ốc lên mặt gỗ. Làng nghề thợ khảm khay vốn tập trung trên đất bị Tây lấy làm đường Paul Bert (Tràng Tiền). Đoạn đường ngắn này một thời còn gây ấn tượng bởi các cô gái từ làng hoa Ngọc Hà ngồi thành dãy bên phía bờ hồ Gươm.

Nhắc đến khu 36 phố phường Hà Nội không thể không nhắc đến hồ Gươm - Hồ Hoàn Kiếm. Xưa hồ Gươm có tên là "Lục Thủy" gọi lên màu sắc của hồ nước nằm ngay sát phía Nam 36 phố phường Thần Long xưa.

Thiếu Nữ Hà Nội